

VOJTEK ILDIKÓ

Drámapedagógia – színházi nevelés – alkalmazott színház

Mi micsoda?

BEVEZETÉS

A PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskolában a drámapedagógia empowerment-hatását kutatom, és a terminológiai alapok lefektetésekor jelentős nehézségekbe ütköztem a drámapedagógia, a színházi nevelés és az alkalmazott színház egymáshoz való viszonyának felderítése közben. A tanulmányban a terminológiai kutatásom eredményeiről írok.

Szükséges-e az egységes terminológia? Kétségtelenül előnyök és hátrányok is származhatnak az egységesítésből. Ebben a konkrét esetben az egységesítés magával hozhat eredményesebb érdekérvényesítést, erősebb jelenlétet a hazai neveléstudományi és művészetpedagógiai palettán és megélnéköző kommunikációt az egyes területek szereplői között. Emellett azonban, érthető módon, a művészeti csoportosulások és alkotók szívesebben és könnyebben azonosulnak a saját maguk által választott és definiált műfajokkal, így valószínűleg jelentős nehézségekkel és sokaknál ellenérzésekkel járna ezen szabad fogalomhasználat korlátozása. „Nem akadályozza meg a munkát, de úgy tűnik, a közös gondolkodást sem, hogy a társulatok eltérő nyelvet használnak tevékenységük leírásakor: nem közös a terminológia, és rendre más színházi nyelveket beszélünk vagy kedvelünk” (Kaposi, 2010, 2.; idézi Golden, 2017).¹

Számomra az elsődleges cél a sokszínű használat áttekintése és megértése volt a magyar szakirodalomban. Megkísérlem az eltérő megközelítések rendszerezését, majd javaslatot

---

¹ Rövid nemzetközi kitekintésként fontos megállapítani, hogy a szóhasználat az angol szintéren is távol áll az egységestől. Az angol nyelvű szakirodalmat böngészve a következő átfogó fogalmakkal találkozhatunk: *Dramapedagogy*, *Drama-Based Pedagogy*, *Theatre Pedagogy*, *Drama in Education*, *Theatre in Education*, *Educational Drama*, *Educational Theatre*, *Educational Theatre and Drama*, *Applied Theatre*, *Applied Drama*.

A magyar szóhasználatban a színházpedagógia a német *Theaterpädagogik*, a színházi nevelés a *Theatre in Education* magyarításaként született eredetileg. Idővel a DIE (*Drama in Education*, magyarul: tanítási dráma) és TIE (*Theatre in Education*: komplex színházi nevelési program) konkrét műfajok megnevezései is lettek, így a tisztánlátás egyre nehezebbé vált.

Természetesen jelentőségteljes lehet a fogalmi sokszínűség párhuzama, a magyar helyzet gyökerét akár a nemzetköziben is kereshetjük.

teszek egy negyedik fogalom bevezetésére a három terület egymáshoz való viszonyának tisztázásához.

Előbb a drámapedagógia és a színházi nevelés ismertebb definícióit tekintem át, majd a kettő egymáshoz fűződő viszonyáról, annak lehetséges megközelítéseiről írok, ez adja a tanulmány magvát.

Ezt követően áttérek az alkalmazott színház főbb definícióinak összefoglalására, hozzákapcsolom az alkalmazott színházat a színházi neveléshez, és végül a három területet *Golden Dániel* (2016) csoportosításának módosításával javaslom egységbe foglalni. Lezárásképpen rövid nemzetközi kitekintést teszek.²

---

*hol drámáról, hol dramati-
kus játékról, hol alkotó
színjátékról olvashatunk*

A DRÁMAPEDAGÓGIA FOGALMA

A drámapedagógia származását tekintve akár az ókorig visszavezethető, de 20. századi „újjáéledése” nagyrészt a reformpedagógiai irányzatoknak köszönhető, amik a tevékeny tanulás módszereként kezdtek el intenzíven foglalkozni vele, később pedig művészetpedagógiai módszeregyüttesként vált elismertté (Zalay, 2008).

A terminológiai sokszínűség már a drámapedagógia definiálásánál megjelenik: hol drámáról, hol dramatikus játékról, hol alkotó színjátékról olvashatunk.

A legismertebb definíció Kaposi László nevéhez fűződik, és így hangzik: „a dráma olyan csoportos játéktevékenység, amelynek során a résztvevők képzeletbeli (fiktív) világot építenek fel, majd ebbe a képzeletbeli világba szereplőként vonódnak be. A fiktív világon belül ugyanakkor valós problémákkal találkozhatnak, s ezekből a találkozásból valós tudásra és tapasztalatra tesznek szert” (Kaposi, 2008, 2. o.). A definícióval kapcsolatban problémás, hogy a drámapedagógia részének tekintjük a készségfejlesztő drámajátékokat is, melyek nem építenek fiktív világot, illetve hogy a fiktív világot építő drámás formák között is van olyan, ahol a résztvevők nem kerülnek szerepbe, illetve nem folyamatosan vannak abban. Ez a probléma további drámapedagógia definícióknál is felmerül (lásd pl. Szaunder, 2006, 14. o.).

Gabnai Katalin (2011, 9. o.) „a dráma sajátos eszközeivel való nevelés”-ről ír, vélhetően a drámapedagógia körülírásaként. Emellett a *drámajátékot* definiálja: „drámajátéknak nevezünk minden olyan játékos emberi megnyilvánulást, melyben a dramatikus folyamat jellegzetes elemei lehetők föl” (Gabnai, 2011, 9. o.). Gabnai szerint a drámajátékok célja a személyiségfejlesztés és a szociális- és kommunikációs készségek fejlesztése. A fent idézett *Drámajátékok – Bevezetés a drámapedagógiába* előszavában *alkotó színjátékról* ír, ennek angol megfelelőjeként a *creative drama*-t jelöli meg. A könyvet pedig a *színi nevelés* segédanyagának hívja. A színi nevelés része Gabnai szerint a drámajátékos, illetve a dráma és a színház befogadását célzó nevelés. Erre a megnevezésre a későbbiekben visszatérek majd.

---

² Jelen tanulmány szövege szimpóziumi előadás formájában hangozott el a XIX. Országos Neveléstudományi Konferencián 2019. 11. 08-án.

Szaunder Erik *dramatikus tevékenységről* ír (2006), és Gabnai (2011) is él ezzel a fogalommal. A dráma mint pedagógia elsősorban nem a színházi munkára felkészítő tevékenység, hanem jellemzően egy képzeletbeli környezetben szerzett tapasztalat. Gyakran problémafókuszú, valamint szociális/morális kérdéseket feszeget.

Az intellektust és az érzelmeket bevonva segíti az új ismeretek rendszerbe helyezését és megjegyzését (Szaunder, 2006). Novák Géza Máté *alkalmazott drámáról* ír *Dráma és Pedagógia. A drámapedagógia aktuális kérdéseiről* című cikkében (2016a). Golden Dániel szavaival pedig „... a drámapedagógia mint az interaktív részvétel, azaz a cselekvés révén történő fejlesztő tevékenység” fogalmazódik meg (Golden, 2017, 80. o.).

*nagy munkát fektetett a
színházi nevelés
fogalmainak tisztázásába*

SZÍNHÁZI NEVELÉS

Golden Dániel megfogalmazásában „színházi nevelés alatt [...] olyan művészeti nevelést értünk, amelynek tárgya és/vagy eszköze a színház” (Golden, 2017, 81. o.). Ide sorolja tehát a *színházra* és a *színházzal* nevelést is.

„A színházi nevelés a színházon keresztül a világ fontos dolgaira tanítás. A színházi nevelés alkalom arra, hogy miközben létrejön a megértésbeli változás, átéljük, megérezzük valamit. Hogy élményben lehessen részünk... Tanítás, megértés, átélés, élmény... Tanítás – a szó legnemesebb értelmében. Mindenféle ’didaktikai felhang’ nélkül. És a sok fontos dolog között persze a színházi nevelés a színházra is tanít, mert, ugye, az is a világ fontos dolgainak egyike” – írja Kaposi László (2010, 20. o.).

Cziboly Ádám és Bethlenfalvy Ádám (2013) színházi nevelési gyűjtésében a színházi neveléshez sorol minden olyan tevékenységet, amelyre egyszerre igaz, hogy elsődlegesen a gyerek és ifjúsági korosztály vesz benne részt, a tevékenység vezetőinek elsődlegesen pedagógiai szándéka van és dolgoznak színházi vagy dramatikus eszközökkel (324. o.).

A páros nagy munkát fektetett a színházi nevelés fogalmainak tisztázásába az elmúlt években, hosszú egyeztetést kezdeményeztek és vezényeltek le a szakma képviselőivel és kutatóival. A 2016–2017-ben zajló egyeztetés eredményeit foglalták össze a *Színházi nevelési és színházpedagógiai kézikönyvben* (2017). Az egyeztetés eredeti célja a színházi nevelési programok körébe tartozó fogalmak tisztázása volt, de kísérletet tettek a színházi nevelés és a színházpedagógia definiálására, illetve azok viszonyának rögzítésére. Az egyeztetés során a színházi nevelési programot igen, ellenben a színházi nevelés és a színházpedagógia viszonyát végül nem sikerült definiálni. A résztvevők nem fogadták el Cziboly és Bethlenfalvy online vitára bocsátott javaslatát a színházi nevelés és a színházpedagógia szétválasztásáról (a javaslat szerint a színházpedagógia mint színházra nevelés, a színházi nevelés pedig mint színházzal nevelés különült volna el), így Cziboly a kötet végén található tanulmányában a színházi nevelés és a színházpedagógia megnevezés szinonimaként való használatát javasolja. A továbbiakban magam is szinonimaként használom a két fogalmat.

A drámapedagógia és a színházi nevelés jelenlegi viszonyának tisztázása nem képezte az egyeztetés részét; a kötet annyit állapít meg több alkalommal, hogy a színházi nevelés

drámapedagógiai alapokon jött létre, annak eszközeit ma is alkalmazza. De akkor hogyan viszonyul egymáshoz a kettő?

*magamra veszem
az ördög ügyvédjének
szerepét, és kicserélem
a két fogalmat*

A SZÍNHÁZI NEVELÉS ÉS A DRÁMAPEDAGÓGIA

Négyféle megközelítést látok lehetségesnek: 1. A színházi nevelés és a drámapedagógia szinonimák. 2. A színházi nevelés a drámapedagógia része. 3. A színházi nevelés a drámapedagógiából nőtte ki magát, de mára önálló diszciplína. 4. A drámapedagógia a színházi nevelés része. A következőkben bemutatom, hogy az egyes megközelítésekre milyen szakirodalmi alátámasztást találtam.

Drámapedagógia = színházi nevelés? (1)

A *Cziboly és Bethlenfalvy* (2013) színházi nevelési definíciója minden olyan tevékenységet magába foglal, amelyre egyszerre igaz, hogy elsődlegesen a gyerek és ifjúsági korosztály vesz benne részt, a tevékenység vezetőinek elsődlegesen pedagógiai szándéka van, és dolgoznak színházi vagy dramatikus eszközökkel. Ha magamra veszem az ördög ügyvédjének szerepét, és kicserélem a két fogalmat, ugyanezt a drámapedagógia definíciójaként olvashatom ki: A *drámapedagógiához* sorolunk minden olyan tevékenységet, amelyre egyszerre igaz, hogy elsődlegesen a gyerek és ifjúsági korosztály vesz benne részt, a tevékenység vezetőinek elsődlegesen pedagógiai szándéka van, és dolgoznak színházi vagy dramatikus eszközökkel. Ez a drámapedagógia definíciója éppúgy lehetne, mint a színházi nevelésé, ezért felmerül a kérdés, hogy tulajdonképpen van-e különbség a kettő között. Illetve ennek fordítottjaként, Golden korábban említett drámapedagógia meghatározása (mely szerint „a drámapedagógia mint az interaktív részvétel, azaz a cselekvés révén történő fejlesztő tevékenység” (Golden, 2017, 80. o.) akár a színházi nevelés meghatározása is lehetne. Ha kicserélem a *drámapedagógia* szót *színházi nevelésre*, továbbra is igaz marad az állítás, mindamellett, hogy a hangsúly a színházi nevelésben máshol van.

Golden (2017) számol be róla, hogy Horváth Kata (2009) rokonértelmű kifejezéseként használja a *színházi nevelési program*, *drámapedagógiai program*, *drámapedagógiai munka*, *művészi-pedagógiai munka*, *színházi nevelési foglalkozás* formákat.

Drámapedagógia ≠ színházi nevelés (2–4)

Ha a lehetséges megközelítések közül az elsőt kívül bármelyik másik mentén indulok el, tehát feltételezem, hogy van eltérés a kettő között, akkor felmerül a kérdés, hogy milyen jellemzők mentén differenciálhatóak.

Induljunk ki a szavakból. A dráma eredeti jelentése *csinálni*, míg a színházé a magyarban a *színielőadások helye*, hasonlóan a görög eredetihez ('theatron'; a nézés/nézők helye). Ebből kiviláglik a drámában a cselekvés hangsúlya, illetve a színházi nevelésben a nézők

jelenlétének, az előadásnak a jelentősége. A színház főnévre ’-i’ minősítő melléknévképző kerül. Áttérve a fogalmak második lexémájára, a *nevelés* a szándék

szerinti személyiségfejlesztés, míg a *pedagógia* a nevelés elméleti és gyakorlati ismereteinek összessége. A neve-

léstudomány tekinthető a pedagógia szinonimájának vagy hipernimájának. A nevelés a pedagógia és/vagy a neveléstudomány alapfogalma. Ez alapján úgy tűnik, a nagyobb különbséget inkább a *dráma* és *színház* előtagok jelentése adja, míg az utótagok esetén a nevelés az erősebb központi alapfogalom neveléstudományi/pedagógiai szempontból, hiszen a két utóbbi definíciója a nevelés fogalmára épül. (Források: *Keszler*, 2000; *Arcanum Magyar Etimológiai Szótár*.) Erre a későbbiekben még visszatérek.

A színházi nevelés alatt, főleg a kezdetekkor, gyakran csak a színházi nevelési programokat értették (*Golden*, 2017; *Cziboly*, 2017). Amennyiben a színházi nevelési programokat állítom kapcsolatba a drámapedagógiával, úgy némileg egyszerűbbnek tűnik az elválasztás. Itt az előbbi etimológiai–szemantikai fejtegetésnek megfelelően az egyik lényegi különbség, hogy a színházi nevelési programokkal szemben a drámapedagógia nem előadás köré szerveződik (bár egy drámapedagógiai folyamat is gyakran magába foglal előadáskészítést), a másik pedig, hogy a drámapedagógiában nagyobb hangsúly kerül a „csinálásra”, avagy a részvételre. (Itt felmerülhet a kérdés, hogy ha a drámapedagógiában elsődleges a nevelés és másodlagos az esetleges előadás készítése, mondhatjuk-e, hogy a színházi nevelésben ez épp fordítva van?)

Rátérve az általam felvázolt négy lehetséges megközelítés közül a harmadikra, miszerint a színházi nevelés önálló diszciplína, mely levált a drámapedagógiáról, *Cziboly* (2017) és *Golden* (2017) megerősíti, hogy Magyarországon a színházi nevelésnek erős drámapedagógiai gyökerei vannak, és hogy hatással voltak rá többek között különböző reformpedagógiai irányzatok, a konstruktivista pedagógia, az alkalmazott színház több műfaja, például a *Boal-féle elnyomottak színháza*. A színházi nevelés fogalmainak egyeztetése során alakult stratégiai munkacsoport javasolja, hogy az elkövetkező évek célkitűzése legyen az önálló diszciplínaként való elfogadtatás. Ez azt a szemléletet tükrözi, hogy a drámapedagógiából való kiválás folyamatban van, tehát ez egy átmenet a kettes megközelítésből (mely szerint a színházi nevelés a drámapedagógia része) a hármasba. *Cziboly* (2017, 80. o.) arra is kitér, hogy ez a javaslat a drámapedagógia hazai képviselői közül egyesekben ellenérzéseket váltott ki, idézve *Trencsényi László* egy körlevelét a színházi nevelési fogalmak egyeztetése kapcsán („A »színházpedagógia« önálló diszciplína-e – s jó-e, ha az?”), itt tehát példát láthatunk a második elképzelés képviseletére.

A negyedik megközelítésre áttérve; ezt támasztja alá Kaposi László csoportosítása, aki a *színházi nevelés* megnevezés alatt sok egyéb tevékenység mellett felsorolja a drámapedagógusok munkáját és a színjátszó foglalkozásokat, a drámaórákat is (*Kaposi*, 2000 és 2008; idézi *Golden*, 2017, 90–91. o.). Hasonló képet fest *Cziboly* és *Bethlenfalvy* (2013). *Golden* Dániel a színházi nevelési tevékenységeket két nagyobb csoportra osztja: azokra, amelyeket „megérintett a drámapedagógiai szemlélet szele”, és azokra, amelyeket nem. A színházi nevelésen belül az alábbi műfaji csoportosítást javasolja: drámafoglalkozások, a gyermek- és

például a *Boal-féle elnyomottak színháza*

diákszínjátszás, az utóbbiakhoz a gyermek- és ifjúsági színház, a nevelési színház/TIE és a színházpedagógia. Így a drámapedagógia alkalmazásai Goldennél is a színházi nevelés alá sorolódnak (2017, 81. o.). Észrevehetjük, hogy szó szerint egyik helyen sem a drámapedagógia és a színházi nevelés viszonyáról esik szó!

Számos eltérő fogalommal találkozhattunk eddig is, a következőkben pedig továbbiakra is kitérek. A *Drámajátékok. Bevezetés a drámapedagógiába* (Gabnai, 2011) bevezetője alapján a könyv a *színi nevelés* eszköze. A drámapedagógia szó nem szerepel a bevezetőben, helyette visszatérő a *dramatikus nevelés*. A bevezető és a könyv címe alapján feltételezhetnénk azt is, hogy Gabnai Katalin a drámapedagógiát, a dramatikus nevelést és a színi nevelést szinonimaként használja, a színi nevelésről pedig könnyen hiheti az olvasó, hogy egybeesik a színházi neveléssel, ám egy későbbi definíciója szerint „a színi nevelés a pedagógia szolgálatába állított színjáték, a dráma és a színház eszközeivel történő, folyamatos vagy rendszeres együttlét során megvalósuló művészetpedagógiai tevékenységet jelent, melynek korszerű elméletét és gyakorlatát a drámapedagógia és a színházi nevelés módszertana tartalmazza” (Gabnait³ idézi Eck, 2016, 96. o.).

Szaunder Erik a dramatikus nevelés alá sorolja a készségfejlesztő gyakorlatokat, a drámafoglalkozásokat, a színházi nevelést, a színjátszást (2006). Amennyiben a dramatikus nevelést a drámapedagógia szinonimájának tekintem, úgy ez is az általam vázolt második megközelítést tükrözi. Azonban ha nem tekintem a kettőt szinonim fogalomnak, akkor a dramatikus nevelés Szaudernél Gabnai színi nevelésének kiterjedtségére hajaz, tehát megjelenik egy olyan tendencia, ami a színházi nevelés és a drámapedagógia alkalmazásait – a drámafoglalkozásokat és gyermekszínjátszást – egy közös, nagyobb halmazba helyezné, amelyet Gabnai színi nevelésnek, Szauder dramatikus nevelésnek hív. Az *alkalmazott színház* mint mindkettőt magába foglaló főhalmaz még nem merül fel.

A DICE nemzetközi projekt⁴ keretei között a *tanítási színház és dráma* lett a Chris Cooper által használt *educational theatre and drama* fordítása, a fogalom a szerzők szándéka szerint valamennyi színházi és dramatikus elemek oktatásban és nevelésben való alkalmazását magába foglalja (DICE, 2010, 13. o.). Itt tehát ismét megjelenik egy felsőbb kategória, amely mintha a színházi nevelést és a drámapedagógiát is tartalmazná.

Szintén ezt az elképzelést támasztja alá a 2016-os *Dráma – Pedagógia – Színház – Nevelés* kötet elnevezése, melynek szerzői mindegyik szót fontosnak tartották a címbe beemelni, ahhoz, hogy az érintett területek teljességét lefedjék. Novák Géza Máté kötetben szereplő cikke címében a *színház-és drámapedagógia* megnevezéssel él (Novák, 2016). A kötethez

*a színi nevelésről pedig
könnyen hiheti az olvasó,
hogy egybeesik a színházi
neveléssel*

³ ÉKP *Kerettantervek – Színjátszás*. Készítette Gabnai Katalin; 5. o.

⁴ A drámapedagógia hazai kutatásának ezidáig talán legfontosabb vizsgálata, a DICE projekt egy két-éves, 12 ország bevonásával készült felmérés volt, ami a drámapedagógia hatékonyságát volt hivatott bizonyítani.

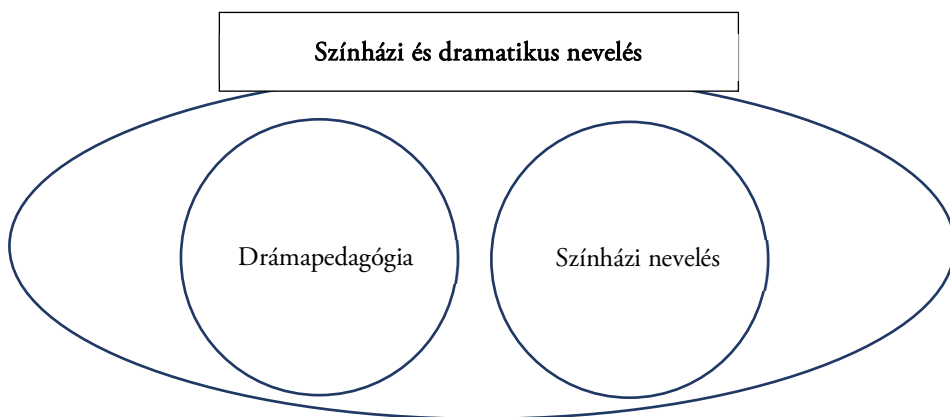
hasonlóan az évenként a Marczibányi téren megrendezésre kerülő *Színház – Dráma – Nevelés* szakmai program neve is ezt a megoldást villantja fel.

JAVASLAT A SZÍNHÁZI NEVELÉS ÉS A DRÁMAPEDAGÓGIA VISZONYÁNAK SZEMLÉLETÉHEZ

Véleményem szerint az ideális megoldás, ha tudatosítjuk és legitimáljuk a harmadik megközelítést, kiegészítve azt a drámapedagógia és a színházi nevelés fölötti közös hierarchikus szinttel. Ennek megnevezése lehetne a DICE projektben fordításként létrejött *tanítási színház és dráma*, vagy a Nováknál szereplő *színház- és drámapedagógia*, vagy akár a *színházi és dramatikus nevelés* (1. ábra). A legutóbbit tartom a legszerencsésebbnek, mivel – a korábbi etimológiai és nyelvészeti fejtegetésre visszautalva – a nagyobb különbséget mutató *színház* és *dráma* előtagok mindegyike megjelenik, a *nevelést* pedig a neveléstudomány és az azzal nem feltétlenül szinonim pedagógia is alapfogalmának tekinti. Ezen főhalmaz egységes megnevezése viszont kulcsmomentum lehetne, hiszen ezzel a megoldással a drámapedagógia, annak alkalmazásai és a színházi neveléssel/színházpedagógiával foglalkozók mind egyenrangú félként ismernék el egymás munkáját, a másik szakterületét önállóan tekintve, de mégis, érdekérvényesítést szükségesítő helyzetben tudatosan vállalhatnak közösséget egymással, ezáltal az egységes és a sokszínű terminológiával járó előnyöket egyszerre élvezhetnék az érintett szereplők.

1. ÁBRA

A színházi és dramatikus nevelés jelentése

FORRÁS: saját szerkesztés

ALKALMAZOTT SZÍNHÁZ

Bethlenfalvy (2015) a következőképpen definiálja az alkalmazott színházat:

Az *alkalmazott színház* halmazába tartoznak a legkülönbözőbb célú és módszertanú tevékenységformák, amelyek színházi elemeket használva dolgoznak valamilyen közösséggel. Ez a rendkívül tág fogalom egy ernyő alá veszi a szélsőségesen eltérő elméleti háttérrel működő és rendkívül diverzifikált célközönséggel dolgozó metodikákat, így az egyetlen összekötő elem köztük maga a színház alkalmazása jelenti. [...] Az alkalmazott színházat az összes olyan módszertant jelölő gyűjtőfogalomként használom, amelyben a nézői szerepkörből kimozdulva kerülnek interakcióba a színház valamely elemével a tevékenység célcsoportjának tagjai. (80. o.)

Ezután hozzáteszi azt is, hogy a nemzetközi szakirodalom *Saxton és Prendergast* (2009) nyomán *alkalmazott színház* és *alkalmazott dráma* között is tesz különbséget – amivel elérkezünk egy, a drámapedagógia és a színházi nevelés elválasztásának kérdéséhez nagyon hasonló helyzethez; sőt, akár felmerülhet bennünk az is, hogy van-e különbség alkalmazott dráma és drámapedagógia között. *Saxton és Prendergast* az alkalmazott színházat és az alkalmazott drámát a folyamat- és az előadásközpontúság alapján javasolják megkülönböztetni, ám maga *Bethlenfalvy* nem tartja szerencsésnek ezt az elválasztást, mert véleménye szerint mind az alkalmazott színház, mind az alkalmazott dráma tartalmaz folyamat alapú munkát és előadói helyzeteket. *Bethlenfalvy* az alkalmazott színházhoz sorolja azt is, amikor nem professzionális előadók hoznak létre előadásokat, amikor a színháznak csak bizonyos elemeit alkalmazzák, illetve amikor egy előadáshoz kapcsolódó interakciók valósulnak meg. Mindezeknek lehet terápiás, közösségfejlesztő, szervezetfejlesztő, pedagógiai célja (2015).

A színházi nevelési fogalmak egyeztetésének eredményeképpen publikált *Színházi nevelési / színházpedagógiai programokhoz kapcsolódó fogalmak glosszáriuma* (*Takács és mtsai*, 2017) szerint:

[Az alkalmazott színház] nyílt politikai, pedagógiai vagy terápiás céllal rendelkező, a színház mint művészeti intézmény hagyományos keretein kívül létrejövő színházi projektek gyűjtőfogalma. Olyan egymástól sokszor radikálisan különböző, ám minden esetben funkcionálisan meghatározott színházi gyakorlatokat jelöl, amelyek pontosan definiált csoportok, egyének és/vagy közösségek életébe való beavatkozásukkal társadalmi változást kívánnak elérni. A hagyományos színházzal szemben nem kizárólagos célja egy előadás létrehozása (nem is mindig jön létre bemutatható előadás), hanem sokkal inkább a közös munka folyamatára fókuszál. (154. o.)

Ugyanebben a kötetben jelent meg az *Alkalmazott színház Magyarországon* című írás (*Novák*, 2017), amely ellentmond ezen definíció második felének. A társadalmi változás mint cél *Novák Géza* Máténál kifejezetten a szociális színház típusú alkalmazott színházi

műfajokhoz kötődik. A glosszáriumban szereplő meghatározásból például kimaradnak a nem professzionális előadók előadásai vagy az improvizációs színház, amelyek egyáltalán nem feltétlenül társadalmi beavatkozás jellegűek. *Bethlenfalvy* (2015) definíciója szerint ezek is az alkalmazott színházhoz tartoznak.

Golden Dániel megfogalmazása szerint az alkalmazott színház jellemzően nem hagyományos színházi térben valósul meg, valamely sajátos céllal alkalmaz színházi eszközöket és a hagyományos színházi nézői szerepnél aktívabb bevonódással, részvétellel jár (Golden, 2016). A célelvűség mentén definiálják többen is a fogalmat, szembehelyezve az alkalmazott színházat a l'art pour l'art-ral (Golden, 2016; Kricsfalusi, 2016).

egyértelműen a gyermek és ifjúsági korosztályra teszik a hangsúlyt

Az alkalmazott színház és a színházi nevelés/színházpedagógia

Golden a társadalmi és a terápiás célú alkalmazott színházi módszerek mellett elkülöníti a pedagógiai célút, „amelynek specialitása a cselekedtetés révén elérendő individuális és kollektív tanulás elősegítése lesz” (Golden, 2016, 60. o.). Ez alapján a pedagógiai célú alkalmazott színházi tevékenységeket azonosítja a színházi neveléssel. Tehát Golden meghatározása szintén nem tekinti a társadalmi beavatkozást az alkalmazott színház általános kritériumának.

Cziboly és *Bethlenfalvy* (2013) koncentrikus körökben ábrázolja a két terület viszonyát, a színházi nevelés az alkalmazott színházon belül helyezkedik el.

Érdekes adalék, hogy Novák Géza Máté 2017-es cikkének bevezetője szerint az alkalmazott színház a „nem kifejezetten nevelési-oktatási célú, nem művészet-központú színházi formák kortárs alkalmazásai” (Novák, 2017, 23. o.). Ezen megfogalmazás logikáját követve a színházi nevelést/színházpedagógiát vagy ezek műfajait az alkalmazott színházi műfajok csoportosításánál nem jeleníti meg a pedagógiai alkalmazások alatt, kizárólag a közösségi színházat (azt is csak részben). Ebből arra következtethetünk, hogy nála a színházi nevelés és a drámapedagógia a gyermek- és ifjúsági korosztályhoz kapcsolódik, az alkalmazott színház pedig kizárólag a felnőtt célközönséghez, bár ez a cikkben nem kerül kimondásra. A színházi nevelés definíciói között eggyel sem találkoztam, ami konkrétan kizárná a felnőtt célközönseget, bár egyértelműen a gyermek és ifjúsági korosztályra teszik a hangsúlyt. A színházi nevelést Novák az alkalmazott színház határterületének tekinti, de nem rész-egész jellegű kapcsolódásnak, miközben a pedagógiai célú alkalmazott színház mint szinte üres kategória jelenik meg a felosztásában. Ugyanezen cikk következő oldalán (2017, 24. o.) az alkalmazott színház eredeti ernaőfogalmi meghatározásánál megjelenik a nevelési-oktatási cél is.

Novák ugyanitt idézi továbbá *Oblath Mártont* (2017, 25. o.), aki az alkalmazott színházat a színházi nevelés felnőtt célközönségre való kitágításaként értelmezi. Ez az elképzelés felveti, hogy vajon az alkalmazott színházban mindig feltételezhetünk-e nevelési szándékot, a társadalmi illetve a terápiás célúaknál is.

ALKALMAZOTT SZÍNHÁZ – SZÍNHÁZI NEVELÉS – DRÁMAPEDAGÓGIA

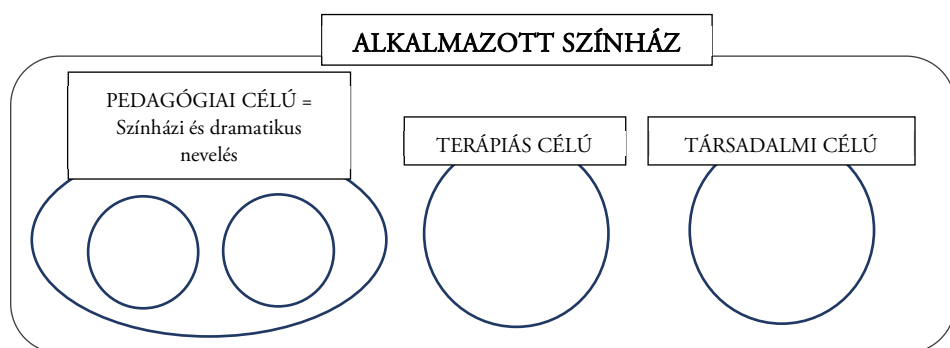
Összefoglalva mindezt, Golden Dániel 2016-os felosztásán némileg módosítva, a következőképp látom a három terület viszonyát: az alkalmazott színház magába foglal különböző pedagógiai, terápiás és társadalmi célú műfajokat (2. ábra).

---

2. ÁBRA

Az alkalmazott színház műfajainak felosztása

FORRÁS: saját szerkesztés

A pedagógiai célú csoportot az általam fentebb javasolt színházi és dramatikus neveléssel azonosítom, amelybe beletartozó, és egymással érintkező területeknek tekintem – ahogy az 1. ábrán látható – a színházi nevelést és a drámapedagógiát.

IRODALOM

- Bethlenfalvy Ádám (2015): Alkalmazott színház. A drámapedagógia és színházi nevelés különböző formáinak bemutatása. In: Bodnár Gábor és Szentgyörgyi Rudolf (szerk.): *Szakpedagógiai körkép. Művészetpedagógiai tanulmányok*. ELTE, Budapest. 79–95.
- Cziboly Ádám és Bethlenfalvy Ádám (2013): *Színházi nevelési programok kézikönyve. Magyarország 2013*. L'Harmattan, Budapest.
- Cziboly Ádám (2017): Hogyan nézhet ki az elefánt? In: Uő (szerk.): *Színházi nevelési és színházpedagógiai kézikönyv*. InSite Drama. 204–224.
- DICE (2010) – Letöltés: <http://www.dramanetwork.eu/hungarian.html> (2018. 12. 14.)
- Eck Júlia (2016): A dráma helye a közoktatásban és a tanárképzésben. In: Illés Klára, Eck Júlia, Kaposi József és Trencsényi László (szerk.): *Dráma – pedagógia – színház – nevelés. Szöveggyűjtemény középhaladóknak*. Oktatásutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 91–113.

- Gabnai Katalin (2011): *Drámajátékok. Bevezetés a drámapedagógiába*. Helikon, Budapest.
- Golden Dániel (2016): A színház mint eszköz a dramatikus nevelésben. In: Görcsi Péter, P. Müller Péter, Pandur Petra és Rosner Krisztina (szerk.): *A színpadon túl. Az alkalmazott színház és környéke*. Kronosz, Pécs. 57–69.
- Golden Dániel (2017): Színház és nevelés Magyarországon. In: Cziboly Ádám (szerk.): *Színházi nevelési és színházpedagógiai kézikönyv*. InSite Drama. 76–111.
- Horváth Kata (2009b): Bevezetés az esettanulmányokhoz. In: Deme János (szerk.): *Drámapedagógiai esettanulmányok I. Színház és pedagógia módszertani füzetek 3.* Káva–anBlok, Budapest. 6–18.
- Kaposi, László (2000): TIE – dokumentumok a közelmúltból. In: *Drámapedagógiai Magazin, különszám*.
- Kaposi László (2008): Mi a dráma és mi nem az? Dráma és színház. In: Lipták Ildikó (szerk.): *Tanítási dráma. Drámapedagógia a hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének szolgálatában. Segédlet tanfolyami hallgatók számára*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznu Társaság, Budapest.
- Kaposi László (2010): A színházi nevelés. *Drámapedagógiai Magazin, különszám drámapedagógusoknak*.
- Keszler Borbála, szerk. (2017): *Magyar grammatika*. Műszaki, Budapest.
- Kricsfalusi Beatrix (2016): Aktivitás – részvétel – interpasszivitás, avagy van-e nézője az alkalmazott színháznak? In: Görcsi Péter, P. Müller Péter, Pandur Petra és Rosner Krisztina (szerk.): *A színpadon túl. Az alkalmazott színház és környéke*. Kronosz, Pécs. 17–29.
- Novák Géza Máté (2016a): Dráma és pedagógia. A drámapedagógia aktuális kérdéseiről. *Neveléstudomány*, 4. 2. sz.
- Novák Géza Máté (2016b): Kortárs útjelzők a magyar színház- és drámapedagógiában. In: Eck Júlia, Kaposi József és Trencsényi László (szerk.): *Dráma - Pedagógia – Színház – Nevelés*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- Novák Géza Máté (2017): Alkalmazott színház Magyarországon. In: Cziboly Ádám (szerk.): *Színházi nevelési és színházpedagógiai kézikönyv*. InSite Drama. 22–75.
- Saxton, J. és Prendergast, M. (2009, szerk.): *Applied Theatre: International Case Studies and Challenges for Practice*. Intellect Books, Bristol.
- Szaunder Erik (2006): *Inkluzív nevelés – drámapedagógia. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára*. Sulinova Kht., Budapest.
- Takács Gábor és mtsai (2017): Színházi nevelési/színházpedagógiai programokhoz kapcsolódó fogalmak glosszáriuma. In: Cziboly Ádám (szerk.): *Színházi nevelési és színházpedagógiai kézikönyv*. InSite Drama. 146–177.
- Zalay Szabolcs (2008): *Konstruktív drámapedagógia*. Letöltés: http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2008/Zalay_Szabolcs_dissertation.pdf (2017. 03. 26.
- Arcanum – Magyar etimológiai szótár – <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/> (2019. 12. 08.)